

KIBRIS MESELESİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ VE ULUSLARARASI HALE GELME SEBEPLERİ*

*Erdal AÇIKSES***

*Ayhan CANKUT****

ÖZET

Kıbrıs meselesi kökeni, Kıbrıs'ı "Büyük Yunanistan'ın" sınırları içerisinde gösteren ilk "Megali İdea" haritasına dayanmaktadır.

Enosis, Rumlar tarafından Megali İdea hedefleri arasında olan Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması amaçlarını ifade etmek amacıyla kullanılmaktadır. Kıbrıs meselesi, Rum-Yunan ikilisinin izlediği Enosis politikası sonucu bu güne kadar süregelen ve giderek karmaşık bir hal almıştır.

Kıbrıs'ın 4 Haziran 1878 yılında geçici olarak İngilizlere devredilmesini emellerini gerçekleştirmek için fırsat olarak değerlendiren Kıbrıslı Rumlar, İngiliz yönetiminin hoşgörüsünden de yararlanarak Enosis faaliyetlerini yoğunlaştırmışlardır.

Kıbrıs'ın düşman bir ülkenin elinde bulunması, ülkemizin bütün ikmal yollarının kapanması ve güvenliğinin tehlikeye girmesi demektir. Bu yüzden Türkiye Enosis tehlikesine karşı gerekli önlemleri almak zorundadır.

Kıbrıs meselesinin uluslararası hale gelmesinin başlıca sebebi, stratejik konumu nedeniyle, Akdeniz ticaretini elinde bulundurmaya ve Ortadoğu bölgesindeki zengin petrol kaynaklarını kontrol etmeyi amaçlayan büyük devletlerin ada üzerinde söz sahibi olma istekleridir.

Kıbrıs Rumları, 1 Ocak 1964'te 1960 Antlaşmalarını(Zürich ve Londra), tek yanlı olarak feshederek Kıbrıs Cumhuriyeti'ni ortadan kaldırmışlardır. Barışı bozan ve cumhuriyeti yıkan Rumlardır. Böyle olmasına rağmen, bölgede emelleri olan büyük devletler Kıbrıs meselesinin çözümü yolunda Rum-Yunan ikilisinden yana tavır sergilemektedirler.

Anahtar Kelimeler: Kıbrıs, Megali İdea, Enosis, Akritas Planı, EOKA.

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Prof. Dr. Fırat Üniversitesi İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi Tarih Bölümü, El-mek: eacikses@firat.edu.tr

*** Dr. El-mek: a.cankut@hotmail.com

HISTORICAL DEVELOPMENT OF CYPRUS PROBLEM ON BECOMING AN INTERNATIONAL ISSUE

ABSTRACT

The origin of the Cyprus problem is based on the first “Megali Idea” map, showing the Cyprus in “Great Greece” borders.

Enosis, by the Greek Cypriots, is used to refer the linkage of Cyprus to Greece as of the Megali Idea objectives. The Cyprus problem has reached today becoming increasingly complex as a result of Enosis policy followed by the Greek Cypriot-Greek coalition.

In June 4, 1878, Greek Cypriots accumulated Enosis. activities after the transfer of governance to the Great Britain while taking the advantage of the tolerance for Cypriots in the British government.

Cyprus, in the hands of an enemy country, puts at risk the security and closure of supply routes. Therefore Turkey has to take necessary precautions against the danger of Enosis.

The main reason for Cyprus problem, having an international aspect, is the desire of dominant countries to have a word on the island, for its strategic location to control rich oil resources in the Middle East and the trade lines in Mediterranean Sea.

Greek Cypriots dissolved 1960 Treaties (Zurich and London) and eliminated the Republic of Cyprus, unilaterally in January, 1st 1964. Greeks do disturbed the peace and the destroyed the republic. Despite that fact, the great powers having ambitions on the region put fort a Greek Cypriots-Greek coalition biased attitude in solving the Cyprus problem.

Key Words: Cyprus, Megali Idea, Enosis, Akritas Plan, EOKA.

Giriş

Kıbrıs meselesi çok uzun bir geçmişi olan, zor ve karmaşık bir sorundur. Bu yüzden 1950’li yıllardan itibaren Türkiye gündeminin başında yer alan bu mesele ne yazık ki hala çözülebilmemiş değildir. Kıbrıs meselesi, Türk Yunan sorunlarının da başında yer almaktadır. Türkiye’de tüm kamu kurum ve kuruluşları ile fertlere kadar mal olan Kıbrıs, bu vasfıyla bütün Türk halkını ilgilendiren milli bir meseledir.

Rum-Yunan ikilisinin, “Enosis” emellerini halen sürdürüyor olmaları, Kıbrıs Türklerinin uluslar arası antlaşmalardan doğan haklarını tanımamaları, onlara uyguladığı ekonomik ambargo ve uluslar arası alanda uyguladığı yıkıcı propaganda ve meselenin çözümü hususunda sergilediği uzlaşmaz tutum, bu sorunun daha uzun süre devam edeceğini göstermektedir.

Yunanistan, Avrupalı büyük devletlerin ve ABD’nin desteğini alarak Kıbrıs’ı ilhak etmek istemektedir. Bu maksatla Avrupa Birliği (AB) üyeliğini baskı aracı olarak kullanmaktadır. Avrupalı devletler ise her zamanki taraflı tutumlarını bu konuda da değiştirmeyerek, Türkiye ile AB arasında sürdürülen üyelik müzakereleri kapsamında ön şart olarak ileri sürmektedir.

Kıbrıs, Doğu Akdeniz’i ve Ortadoğu’yu kontrol eden stratejik bir konuma sahiptir. Bu özelliği sebebiyle, Akdeniz ticaretini elinde bulundurmak ve Ortadoğu bölgesindeki zengin petrol

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/4 Spring 2014

kaynaklarını kontrol etmek isteyen büyük devletler ada üzerinde söz sahibi olmayı amaçlamaktadırlar.¹ Bu durum da ada üzerinde güç mücadelesini beraberinde getirmektedir. Sorunun bunca zaman sürmesi ve halen çözüme kavuşturulamamış olması ve uluslar arası bir sorun haline gelmesinin başlıca sebebi bu mücadeledir.

Türkiye'nin ve Kıbrıs Türk halkının menfaatlerinin korunabilmesi ve meselenin hakkaniyetli bir çözüme kavuşturulması için Kıbrıs sorununun sebeplerinin doğru tahlil edilmesi gereklidir.

Kıbrıs meselesinin kökeni, Kıbrıs'ı "Büyük Yunanistan'ın" sınırları içerisinde gösteren ilk "Megali İdea" haritasına dayanmaktadır. Söz konusu harita 1791 yılında çizilmiş olup, 1796 yılında yayımlanmıştır. Megali İdea düşüncesi doğrultusunda gelişen Yunan milliyetçiliği Kıbrıslı Rumları da etkilemiştir. Bunun sonucunda, Mora isyanıyla eşzamanlı olarak Kıbrıslı Rumlar da 1821 yılında, Enosis maksatlı bir ayaklanma hazırlığına girişmişlerdir. Ancak bu girişimleri, dönemin Valisi Küçük Mehmet tarafından eyleme dönüştürmeden tespit edilerek önlenmiştir.²

Osmanlı Devleti, 4 Haziran 1878 tarihinde İstanbul'da imzalanan anlaşma neticesinde adanın yönetimini geçici olarak İngiltere'ye devretmiştir.³ Bu durumu fırsat bilen Rumlar, bu tarihten itibaren faaliyetlerini artırmaya başlamıştır. Giderek tırmanan Enosis hareketleri 1950'li yılların başında en üst seviyeye ulaşmıştır.

Kıbrıs meselesinin daha iyi anlaşılabilmesi için, kısaca Kıbrıs tarihinin incelenmesi, Megali İdea ile Enosis'in ne manaya geldiğinin iyi kavranması ve olayların bu çerçevede değerlendirilmesi uygun olacaktır. Ayrıca stratejik önemi nedeniyle bölgede emelleri olan dünyanın tüm büyük devletlerin de dikkatini çeken Kıbrıs'ın, Türkiye ve diğer devletler açısından neden önemli olduğunun ortaya konması da gereklidir.

1. Kısaca Kıbrıs Tarihi:

Kıbrıs, stratejik önemi nedeniyle tarih boyunca sürekli el değiştirmiştir. Mısırlılar, Hititler, Akalar, Dorlar, Finikeliler, Asurlular, Persler, Romalılar, Araplar, Lüzyanlar (Fransızlar), Cenevizliler, Venedikliler (İtalyanlar), Osmanlılar, İngilizler Kıbrıs'tan gelip geçmişlerdir.⁴ Bu tarihi süreç içerisinde başlıca 650-654 ve 685-689 tarihleri arasında Müslüman halifeler tarafından idare edilmiştir. Bu şekilde kısa fasıllarla idareler bazı kaynaklara göre 24 kez tekrarlanmıştır.⁵

Kıbrıs adasının Venedik korsanlarının denetiminde olması Akdeniz'de üstünlüğünü ortaya koymaya başlayan Osmanlı İmparatorluğu'nu rahatsız etmiştir. Bu şartlar altında adanın fethinin zorunlu olduğuna inanan II. Sultan Selim'in fermanıyla 1 Temmuz 1570'de başlayan ilk çıkarma, 1 Ağustos 1571'de kesin sonucunu vermiştir. Osmanlı İmparatorluğu 1571'de adayı aldığı zaman, Venedik yönetiminde olmasından dolayı Katolik dini egemendi. Ortodokslar büyük baskı altındaydılar. Bu nedenle Türklerin gelişi, en çok Ortodoksları sevindirmişti. Ayrıca Katolik ve Latin baskısından bunalmış olan diğer topluluklar da hoşnut olmuşlardır. Çünkü Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olan ada halkı da 16. yüzyıldaki yükselme döneminin olanaklarından ve Osmanlı sınırları içindeki düzenli yönetimden yararlanmışlardır.

¹ Levent Ayabakan, *Fatin Rüştü Zorlu'nun Hayatı ve Kıbrıs Meselesi*, (Kafkas Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kars, 2007, s.1.

² Sabahattin İsmail, *Kıbrıs Sorununun Kökleri*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, Lefkoşa, 2000, s.1-2.

³ Soyalp Tamçelik, *Kıbrıs'ın İngiliz İdaresine Geçiş (1878-1919)*, KKTC Cumhurbaşkanlığı Basımevi, Lefkoşa, 1997, s.17.

⁴ İsmail Bozkurt, "Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış", *Avrupa Birliği Kışkırcısında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, Kısım 2, Ankara, 2001, s.9.

⁵ Erdal Yurdakul, *Kıbrıs Türkleri ve Atatürk İnkılâplarının Kıbrıs'ta Uygulanması*, Genelkurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2002, s.11.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/4 Spring 2014

Bir korsan adası olan Kıbrıs Osmanlı İmparatorluğu tarafından fethedildikten sonra hukuki, ekonomik ve kültürel olarak hem daha özgür, hem de daha düzenli bir yapıya kavuşmuştur. Osmanlı İmparatorluğu'nun ünlü “vakıflar” yönetimi Kıbrıs'ta yerleştirilmiştir. Bu “Vakfiyeler”, arada bazı boşluklar olmasına karşın bugüne kadar süre gelmiştir. Adada Osmanlı İmparatorluğu döneminde, suyolları, hanlar, köprüler, camiler, çeşmeler ve yeni yollar yapılmıştır. Bunların bir kısmı bugün de ayaktadır. Osmanlı İmparatorluğu adanın refahına ve imarına katkıda bulunabilmek amacıyla ilk aşamada birbirlerini tamamlayacak bir biçimde seçilen, demirciler, marangozlar, dericiler, terziler, kuyumcular, ayakkabıcılar, dokumacılar, hayvan, tahıl ve meyve yetiştiriciler, taş ustaları gibi değişik meslek guruplarına mensup 30.000 kişiyi Anadolu'dan göndererek düzenli bir biçimde adaya yerleştirmiştir.⁶ Buradan da anlaşılacağı üzere ilk Kıbrıs Türkleri, Osmanlı İmparatorluğu tarafından adaya gönderilen çiftçiler ve zanaatkârlar olmuştur.⁷

Osmanlı idaresi altında Rumlar birçok haklara kavuştular. Ortodoks Kilisesi'nin, Latinlerin hâkimiyeti altındayken kaybettikleri yetkileri geri verilmiştir. Başpiskopos'a yerli halkın dini liderliği ve Rum halkının Etnark'ı, yani Osmanlı nezdinde siyasi temsilcisi olma hakkı tanınmıştır. Etnark, şikâyetlerini doğrudan Padişah'a yapabilmıştır. Bu durum Başpiskopos'u Osmanlı Valisi'nden sonra adanın ikinci politik ve nüfuzlu kişisi haline getirmiştir. Ayrıca Ortodoks Kilisesi'ne halktan vergi toplama hakkı verilmiştir. Bu hakkı kötüye kullanan Kilise fazla vergi toplayarak adanın en büyük toprak sahibi haline gelmiştir. Rumlar bir nevi özerklik olarak nitelendirilecek şekilde, kurallarını kendileri koyma, okullarını, kiliselerini, mezarlıklarını kendileri yönetme haklarına sahiptirler. Ayrıca evlenme boşanma gibi medeni kanun konularında da yetkili idiler. Divan'da Rumlara, Ermenilere, Maronitlere temsil hakkı tanındı. Verilen bu haklar neticesinde Rumlar adanın yönetiminde ilk kez söz sahibi olmuşlardır.⁸ Türk idaresi döneminde Ada Rumları kendilerine tanınan geniş haklar neticesinde mevcudiyetlerini korumanın yanında ekonomik, kültürel ve siyasi bakımdan da oldukça büyük gelişme kaydetmişlerdir.⁹

Kıbrıs'ta halkın barış içinde bir arada yaşadığı tek dönem Osmanlı'nın adil yönetimi altında olduğu 307 yıllık süreçtir. Ancak bu huzur ve barışı ortamı ne yazık ki Yunanistan'ın bağımsızlığına kavuşmasından sonra uyguladığı yayılmacı ve hegemonyacı politika sonucu bozulmuştur. Mora isyanıyla eş zamanlı olarak kilisenin öncülüğünde Kıbrıs'ta da isyan hazırlığı başlamıştır.¹⁰

2. Yunan Yayılmacılığının Temeli Megali İdea

Megali İdea, Türkçe “Büyük Fikir” anlamına gelmektedir. Megali İdea, İstanbul başkent olmak üzere Girit, Teselya, Epir, Makedonya, Trakya, Ege Adaları, Batı Anadolu, Marmara ve çevresi, Kıbrıs, Trabzon ve civarına sahip, büyük bir Yunanistan'ı gerçekleştirme hayalidir. Bu hayale canla başla sarılan Yunanlılar, amaçları uğruna resmi ve gayri resmi birçok cemiyetler ve teşkilatlar kurmuşlardır. Bu cemiyet ve teşkilatların birçoğu, Megali İdea'nın kapsamına giren Türk topraklarının tamamına yayılarak sistemli bir mücadeleye başlamıştır.¹¹

Megali İdea, Andreas C. Michalopoulos tarafından şöyle tanımlanmıştır: “ *Gelecekte bir gün tüm Yunanlılar birleşecek ve büyük Yunanistan İmparatorluğu'nun İyonya'dan (Batı Anadolu) Trakya'ya, küçük Asya sahillerini ve İstanbul'u da içine almak üzere Karadeniz'e kadar uzayacağı*

⁶ Erol Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul, 2000, s.11–14.

⁷ Pierre Oberling, *Kıbrıs Faciası*, (Türkçeye Çeviren: Fahir Armaoğlu), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1990, s.3.

⁸ İ. Bozkurt, “Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, s.9-10.

⁹ Güneş Şahin, *Tarih Çalışmalarına Kaynak Olarak Tercüman, Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet Gazetelerinde Kıbrıs Sorunu (1954-1974)*, (Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Van, 2006, s. 4-5.

¹⁰ Sadi Somuncuoğlu, *Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?*, Zembil Basım Yayın Limitet Şirketi, Ankara, 2003, s.25.

¹¹ S. Tamçelik, *Kıbrıs'ın İngiliz İdaresine Geçişi (1878-1919)*, s.67.

ümididir. Bu mağrur bir aydın fantezisi değil, bir vahşi ideal değil, bu yabancı bir ırkın hâkimiyetinden kurtularak hür olmak isteyen insanların sesidir.”¹²

Ortodoks kilisesine Osmanlı Devleti içinde çok geniş ayrıcalıklar tanınmıştır. Bu sayede Megali İdea ülküsü, örgütlü bir şekilde yayılarak gelişebilmiştir. Kilise vasıtasıyla kuşaktan kuşağa aktarılan Megali İdea ülküsü doğrultusunda yetişen Yunan aydınları, Osmanlı İmparatorluğunu parçalamak gayesini güden İngiltere, Rusya ve Fransa'nın destekleriyle faaliyetlerini etkili bir şekilde yürütme şansını bulmuşlardır.¹³

Megali İdea doğrultusunda en fazla çalışan ve 1791 yılında Bükreş'te bulunduğu sırada ilk Megali İdea haritasını çizerek yayımlayan Yunan tarihinin ünlü şairi ve ulusal kahramanı (1757-1798) Rigas Ferreros'dur. Müteakip dönemde 1796 yılında Viyana'da bastırılan harita Yunan yayımcılığının temel belgesi haline gelmiştir.¹⁴ Bahse konu harita Yunanca konuşulan tüm topraklarda dağıtılmıştır. Bu haritada Balkanların büyük bölümü, Anadolu'nun yarısından fazlası, Ege adaları ile Girit, Rodos, Kıbrıs, Trakya ve İstanbul hep Yunan toprakları olarak gösterilmiştir. Rigas Ferreros, bu haritadaki hedeflere ulaşmak için bir ihtilal programı ve bir de anayasa hazırlamış ve bunları da 1797 yılında yayınlamıştır. Ona göre, Osmanlı topraklarını ve eskiden Yunanca konuşulan tüm yerleri kapsayacak olan bu devletin adı, "Helen Cumhuriyeti" ve resmi dili de Yunanca olarak belirlenmişti.

Ancak şu var ki Helen Cumhuriyeti hayalleri kurulan 1798'lerde Yunanlı nüfusu ancak 150 bin kadardı. O dönemde sadece İstanbul'da yaşayan Türk nüfusu bu rakamın üzerindeydi. Hatta sadece Balkanlarda yaşayan Türk nüfusu 5 milyonun üzerinde idi.¹⁵ Ancak Hümanizm ve Rönesans hareketleriyle yaygınlaşan eski Yunanistan'ın Avrupa medeniyetlerine beşiklik ettiği görüşü sebebiyle Avrupa kamuoyu Yunan isyanının başarısını kendi idealleriyle özdeşleştirerek Antik Greklerin halefi varsaydıkları Rumları var güçleriyle desteklemekteydiler.¹⁶

Yunan isyanının desteklenmesinin diğer bir sebebi de İngiltere, Rusya ve Fransa'nın Osmanlı İmparatorluğu toprakları üzerindeki emellerini gerçekleştirme gayesiydi. Böylelikle bir taraftan Osmanlı İmparatorluğu yıpratılırken, diğer taraftan da kendi istekleri doğrultusunda Osmanlı üzerinde bir baskı oluşturarak sömürgeci emelleri doğrultusunda Yunanistan'ı bir araç olarak kullanıyorlardı.¹⁷ Bugün de hala Avrupalı devletler aynı tutumlarını AB'ye giriş sürecinde Kıbrıs meselesini baskı aracı olarak kullanmak suretiyle sürdürmektedirler.

3. Enosis ve Kıbrıs Meselesine Etkisi

Enosis, kelime anlamı olarak ilhak demektir. Rumlar tarafından Megali İdea hedefleri arasında olan Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanması amaçlarını ifade etmek maksadıyla kullanılmaktadır. Rumlar bu hayallerini bugün de hala sürdürmektedirler.¹⁸

Mora'da çıkan isyan Rumların Enosis ümitlerini filizlendirmiştir. Bu kapsamda Filiki Eteryay'nın liderlerinden Konstantin Kanaris 19 Haziran 1821'de Kıbrıs'a gelmiş ve Kıbrıs Başpiskoposu Kiprianos liderliğinde ayaklanma hazırlığına girişilmiştir. Ayanni (Aydın) (Dağ Kazası) köyünden "Dimitri" adlı bir Rum tarafından bu hazırlığın valiye ihbarı neticesinde isyan

¹² Hasan Cicioğlu, "Türkiye ve KKTC'nin Coğrafi Bölge Üzerindeki Tarihi Önemi", *Avrupa Birliği Kısacasında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, Kısım 4, Ankara, 2001, s.28.

¹³ S. İsmail, *Kıbrıs Sorununun Kökleri*, s.5.

¹⁴ F. Kürşat, M. Altan, S. Ege, *Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi*, 1978, s.28-29

¹⁵ S. İsmail, *Kıbrıs Sorununun Kökleri*, s. 6.

¹⁶ Zafer Çakmak, "Megali İdea'nın Ortaya Çıkışı ve Yunanistan'ın Genişleme Siyasetine Etkisi", *IV. Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu (Tarihten Günümüze Dış Tehditler)*, (Elazığ, 16-17 Ekim 2003), Bildiriler, Elazığ, 2004, s.211.

¹⁷ S. Somuncuoğlu, *Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?*, s.36.

¹⁸ Esat Fellahoğlu, *Baf'ta Direniş*, Dilhan Ofset,, Lefkoşa, 1995, s.4.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/4 Spring 2014

başlamadan önlenmiştir.¹⁹ Asi Başpiskopos Kiprianos, Vali Küçük Mehmet Paşa tarafından yakalanmış ve idama mahkûm edilerek asılmıştır. Baş örtülü büstü Lefkoşa’da Fenaromeni kilisesinde bulunmaktadır. Kıbrıs Yunanistan’a ilhak edilince Kiprianos’un heykeli dikilecektir.²⁰

Vali Küçük Mehmet Paşa tarafından ayaklanma girişiminde buldukları gerekçesiyle sürgüne gönderilen bir kısım Papaz, 1821 sonlarında Roma’da toplanarak ilk “Enosis Bildirisi”ni yayımlamışlardır. Diğer taraftan Avrupalı devletlerin Krallarına çağrıda bulunarak, Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakı için yardım talebinde bulunmuşlardır.²¹ Yunanistan Enosis fikrini resmi olarak ilk kez 18 Ekim 1828 tarihinde İngiltere, Rusya ve Fransa’ya verdiği bir nota ile ortaya atmış ve Kıbrıs’ın ilhakını talep etmiştir.²²

Kıbrıs’ın Osmanlı İmparatorluğu tarafından İngilizlere kiralanmasından sonra, Enosis faaliyetlerinin giderek yoğunlaştığı görülmektedir.

Kıbrıs Rumları Ada’nın İngiltere’nin eline geçmesini Enosis için bir aşama olarak değerlendirmiş, İngiliz yönetiminin hoşgörüsünden de yararlanarak Enosis faaliyetlerini yoğunlaştırmışlardır. Başpiskopos Sophronios’un 22 Temmuz 1878’de, İngiliz Yüksek Komiseri Sir Garnet Wolseley’e “Yönetimin değişmesine sevindik, inanıyoruz ki Büyük Britanya Kıbrıs’ın anavatanı Yunanistan ile birleşmesine yardım edecektir.”²³ şeklinde bir ifadede bulunması bu durumun bariz bir göstergesidir.

Bütün bu anlatılanlar ışığında diyebiliriz ki, Kıbrıs meselesi Rumların Enosis mücadelesi ile Türklerin Enosis’e karşı ölüm kalım mücadelesi şeklinde gelişmiştir ve meselenin başlangıcı da 1800’lü yıllara dayanmaktadır.

4. Giderek Artan Enosis Girişimleri ve Türklerin Tepkileri

Osmanlı İmparatorluğu 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbi’nde yenilgiye uğrayınca 3 Mart 1878 tarihli Ayastefanos Anlaşması’nı imzalamak zorunda kalmış ve büyük toprak kayıplarına uğramıştır. Ayrıca bu anlaşma ile Rusya’nın, Bulgaristan’ı etki altına alarak tam bir Akdeniz devleti haline gelmesi İngiltere’yi korkutmuştur. Çünkü İngiltere’nin kontrolündeki Süveyş Kanalı’nın denetimini ve sömürgesi durumundaki Hindistan’a giden yolun kontrolünü güçleştiriyor ve Ortadoğu’daki emellerini tehdit ediyordu. İngiltere’nin bu anlaşmayı kabul etmesi beklenemezdi.²⁴

Osmanlı İmparatorluğunun ise Rus tehdidi karşısında İngiltere’nin desteğine ihtiyacı vardı. Bu şartlar altında 4 Haziran 1878 yılında İstanbul’da imzalanan “Kıbrıs Anlaşması” gereği adanın yönetimi yıllık “92 bin altın” tutarında kira karşılığı geçici olarak İngilizlere devredilmiştir.²⁵ Kıbrıs’ın öneminin farkında olan Osmanlı Sultanı II. Abdülhamit kendi el yazısıyla; “Hukuku şahaneme asla halel gelmemek şartı ile” kaydını yazarak antlaşmayı imzalamış, bununla da yetinmeyerek, İngiltere’nin İstanbul Büyükelçisi Leyard’dan teminat mektubu almıştır.²⁶ Böylelikle ada üzerindeki Osmanlı mülkiyet hakkı sürmekle birlikte idare tamamıyla İngiltere’ye geçmiş ve maalesef 307 yıllık Osmanlı idaresi sona ermiştir.

¹⁹ İ. Bozkurt, “Kıbrıs’ın Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, s.10.

²⁰ H. Fikret Alasya, “Tarihi Perspektiften Kıbrıs Meselesi (Dün-Bugün-Yarın)”, *Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiye’nin Sorunları Sempozyumu (Dün-Bugün-Yarın)*, Ankara, 1990, s.231.

²¹ S. Somuncuoğlu, *Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?*, s.28.

²² Nazım Beratlı, *Kıbrıs’ta Ulusal Sorun*, Lefkoşa, 1991, s.45.

²³ S. İsmail, *Kıbrıs Sorununun Kökleri*, s.23.

²⁴ S. Tamçelik, *Kıbrıs’ın İngiliz İdaresine Geçiş (1878-1919)*, s.6.

²⁵ İ. Bozkurt, “Kıbrıs’ın Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Avrupa Birliği Kıskaçında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, s.11.

²⁶ H. F. Alasya, “Tarihi Perspektiften Kıbrıs Meselesi (Dün-Bugün-Yarın)”, *Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiye’nin Sorunları Sempozyumu (Dün-Bugün-Yarın)*, s.231. : Ergünöz Akçora, “Kıbrıs Türkünün Bağımsızlık Mücadelesi ve Rumların Türklere Uyguladıkları Katliam”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 179, İstanbul, 2009, s.39. : Hürriyet Gazetesi, 29 Ağustos 1955.

Kıbrıs'ın yönetiminde meydana gelen bu değişiklik Enosis hedefleri doğrultusunda Rumlara zemin hazırlamış, Yunanistan'ın da yoğun tahrikleriyle ilhak faaliyetlerini hızlandırmaya başlayan Rumlar, Enosis taleplerini bıkmadan, usanmadan tekrarlayarak İngiliz yetkililer ve devlet adamlarını baskı altına almaya gayret etmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun I. Dünya Savaşı'nda Almanya'nın yanında yer alması üzerine İngiltere, şartlı olarak girdiği adayı 5 Kasım 1914'de tek taraflı olarak ilhak etmiştir. İstiklal Harbi kazanıldıktan sonra imzalanan Lozan Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti, Kıbrıs'ın İngiliz mülkü olduğunu kabul etmiştir.²⁷

Ada'nın İngiliz Yönetimine girmesinin ardından 1878'den sonra, Rum ve İngiliz baskıları nedeniyle Kıbrıs'taki Türkler Anadolu'ya ve Londra başta olmak üzere diğer bölgelere göç etmişlerdir. İngilizlerin adaya gelmesinden üç yıl sonra 1881 yılında yapılan bir sayıma göre 45.458 Türk'e karşılık, 137.631 Rum bulunmaktaydı. Yani Türk nüfusu Rumların üçte birine düşmüştü. Diğer taraftan 1879 yılında hazırlanan bir rapora göre, adada bulunan 140 okuldan 76'sının Rum, 64'ünün de Türk olduğu belirlenmesine rağmen çok kısa bir süre sonra, 1881'de Rum okulları 94'e, 1901'de ise 238'e yükselmişti. Rum okullarındaki öğretmenler Yunanistan'dan gelmekte ve Enosis ile Megali-İdea fikri doğrultusunda eğitim vermekteydiler. Bunun yanında, Rum halkı içinde de Enosis maksatlı kışkırtmalar yapmaktaydılar.²⁸

Osmanlı İmparatorluğu 30 Ekim 1918 günü imzalanan Mondros Ateşkes Antlaşması ile I. Dünya Harbi'nden çekildi. Rumlar, kesin çözüm maksadıyla düzenlenecek Paris Barış Konferansı'nı Enosis amaçları doğrultusunda bir fırsat olarak görüyorlardı. İngiltere'nin 1915'te Yunanistan'a verdiği söze dayanarak Kıbrıs Başpiskoposu Cyril-III başkanlığında bir heyet Kıbrıs'ın Yunanistan'a bağlanmasını talep etmek maksadıyla 5 Aralık 1918 tarihinde Londra ya hareket etti.²⁹ Ancak bu talepleri kabul edilmedi.

Kurtuluş Savaşı sonrasında 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Antlaşması'nın 16, 20 ve 21. maddeleri gereği Kıbrıs İngiltere'ye resmen bırakılmıştır.³⁰ Lozan Antlaşması'nın 20. maddesine göre adadaki Türk halkının Türk veya İngiliz vatandaşlıklarından birini seçmesi gerekmektedir. Türk vatandaşlığını seçenler yıllarca Türkiye'ye göç etmişlerdir. Bu göçler sonucunda 2000 yılı verilerine göre Türkiye'de 235.000, İngiltere'de 120.000, Avustralya'da 40.000, Amerika ve Kanada'da 17.000 Kıbrıslı Türk bulunduğu görülmektedir.³¹

Bu esnada Rum Ortodoks Kilisesi'nin önderliğinde ve kışkırtmalarıyla Enosis çabalarını düzenli bir biçimde yürüten Rumlar ilk etapta adadaki İngiliz yönetimini hedef almışlar, Lozan Antlaşması'ndan sonra 1959'a kadar süren dönemde adanın statüsünü değiştirmek için girişimlerini sürdürmüştür. Zira o tarihlerde İngiltere sömürge yönetimini sürdürme eğiliminde idi. Bu süreçte İngiliz yönetiminin 11 Ağustos 1931'de yürürlüğe koyduğu gümrük yasalarını bahane eden Rumlar, Papaz Nikodimus'un önderliğinde ve Yunan Konsolosu Kiru'nun tahrik ve teşvikleriyle 21 Ekim 1931 tarihinde Enosis için ayaklanmışlardır. Yunan bayrağı açan ve Yunan Marşı söyleyen beş bin kişilik bir isyancı grubu vali konağını ateşe vermiştir. Nikodimus Enosis'i ilan ederek adanın Yunanistan'a bağlandığını açıklamıştır. İsyan güçlükle bastırılmıştır.³²

²⁷ S. Somuncuoğlu, *Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?*, s.26-27.

²⁸ S. İsmail, *Kıbrıs Sorununun Kökleri*, s.23-24.

²⁹ Ali Galip Alçitepe, "Meclis-i Milli'nin Kıbrıs Türk Millî Mücadele Tarihi'ndeki Yeri", *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, Manisa, 2003, s.3.

³⁰ Ulvi Keser, *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2007, s.25.

³¹ E. Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s 16.

³² Sabahattin İsmail, *Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000)*, Akdeniz Haber Ajansı Yayınları, Lefkoşa, s.44-45. : E. Akçora, "Kıbrıs Türkünün Bağımsızlık Mücadelesi ve Rumların Türklere Uyguladıkları Katliamlar", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 179, s.41.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/4 Spring 2014

Yunan ve Rum ikilisinin 1931 yılından itibaren giderek artan Enosis faaliyetleri neticesinde İngiltere'nin Kıbrıs politikasında değişiklik meydana gelmiş ve ada yönetimine kimin hâkim olacağı tartışmaları başlamıştır. Bütün bu yaşananlara ve tartışmalara rağmen, 1950'li yıllara gelindiğinde Türkiye'de politik olarak İngiltere'nin Kıbrıs'ı terk etmeyeceği düşüncesi hâkim olmuştur. Dönemin Dışişleri Bakanı Necmettin Sadak kamuoyuna, “*Kıbrıs meselesi diye mesele yoktur.*” şeklinde demiş vermiştir. Aynı yıl yapılan seçimlerden sonra iktidarı devralan Demokrat Parti'nin Dışişleri Bakanı Fuat Köprülü de, aynı tarzda Türkiye'nin bir Kıbrıs melesinin mevcut olmadığını ifade etmiştir.³³

İngiliz yönetimi döneminde Türkler ekonomik, siyasal ve kültürel olarak ezilen taraf olmuştur. Buna karşılık Rumlar ve Ortodoks kilisesi, İngiltere'nin hoşgörüsü ile sürekli gelişmiştir. 1878'den İkinci Dünya Savaşı sonuna kadar geçen dönemde; Osmanlı İmparatorluğu'nun Kıbrıs Türklerine gereken desteği vermemesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin bu dönemde yeterli etkin rolü oynayamaması, Kıbrıs Türklerinin, İngilizlerin, Rumların ve Ortodoks kilisesinin baskısı altında kalmalarına neden olmuştur. Türkler, bütün baskılara ve desteksiz kalmalarına rağmen haklarını ve varlıklarını koruma konusunda direnç göstermişlerdir. Hatta Türkiye Cumhuriyeti'nden kendilerine herhangi bir telkin yapılmamasına rağmen Atatürk devrimlerini Kıbrıs'a taşıyarak sahiplenmişlerdir.³⁴

Makarios ve Yunanistan, Enosis'i miting ve muhtıralarla gerçekleştiremeyeceklerini anlayınca, terör yolu ile hedeflerine ulaşmak amacıyla bir yeraltı örgütü kurmaya karar vermişlerdir.³⁵ Rumlar tarafından aday Türklerden temizlemek ve Enosis'i gerçekleştirmek maksadıyla EOKA adında bir terör örgütü kurulmuştur. Bu eli kanlı örgüt 1 Nisan 1955 tarihinde resmen sahneye çıkarak bir asker olan Grivas'ın başkanlığında eylemlerine başlamıştır. Bu eylemlerde en önemli hedef ise Kıbrıs Türkleri idi. Rumların saldırıları Türklerin adadaki durumunu daha da zorlaştırmıştı. Rumların Enosis girişimleri karşısında Türkiye tepkisiz kalamazdı. Bu yüzden tepkisel olarak gençlik örgütleri başta olmak üzere kamuoyu Kıbrıs Türklerine destek vermeye başlamıştı.³⁶

EOKA 21 Haziran 1955'den itibaren Türkleri saldırılara başlamış, Türkler ise bu saldırılar karşısında ilk toplu tepkilerini 6-7 Haziran 1956 olayları ile göstermiş ve iki halk arasındaki gerginlik oldukça tırmanmıştı. Bu arada Türkiye'nin ilhaka kararlı karşı çıkışı neticesinde ABD ve Yunanistan başka seçenekler aramaya yönelmiş ve “Taksim” fikri, bu arayışların bir sonucu olarak telaffuz edilmeye başlanmıştı.³⁷

EOKA'nın eylemlere başlayarak Türkleri hedef alması üzerine Türkiye'nin Kıbrıs politikasında değişiklik olmuş, 23 Ağustos 1955'de İngiltere Büyükelçisine bir nota vererek, Türklerin can ve mal güvenliklerinin korunmasını istemiştir. Londra konferansları süreci bu notadan sonra başlamıştır. Dönemin Başbakanı Menderes'in, Londra'ya yola çıkmalarından önce beraberindeki heyete, “*Türkiye'nin Kıbrıs statükosunda (mevcut durum)bugün için ve hatta yarın için bu memleket aleyhine olabilecek bir değişikliğe katıyen tahammülü yoktur. Kıbrıs Anadolu'nun devamından ibarettir ve güvenliğinin esaslı noktalarından biridir. Kıbrıs'ın bugünkü durumunda bir değişiklik söz konusu olursa uygun bir çözüm bulunması gerekecektir. Bu da Kıbrıs'ın Türkiye'ye iadesinden başka bir şey değildir.*” talimatını vermesi Türkiye'nin o günlerdeki Kıbrıs'a bakış açısını yansıtmaktadır. Ayrıca, Londra Konferansı'nın toplandığı tarihte Kıbrıs topraklarının yüzde 60'ının Türklere ait olduğunu belirtmekte de fayda vardır.³⁸

³³ S. Somuncuoğlu, *Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?*, s.27.

³⁴ E. Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s.16-17.

³⁵ S. İsmail, *Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000)*, s.69.

³⁶ E. Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s.25-26.

³⁷ Sabahattin İsmail, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaaları*, Kıbrıs Türk Mücahitleri Derneği Yayınları, Lefkoşa, Eylül 1997, s.361.

³⁸ S. Somuncuoğlu, *Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?*, s.27-29.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/4 Spring 2014

Önceleri, “adayı eski sahibine teslimden” bahseden İngiltere ise, Kıbrıs’ın Türkiye ile Yunanistan arasında taksim edilmesi tezini savunmaya başlamıştır.³⁹ Londra Konferansı her üç devletin farklı görüşlere sahip olmaları nedeniyle uzlaştırıcı bir sonuca varamadan 7 Eylül 1955’de dağılmıştır. Yunanistan ve Kıbrıs Rumlarının Kıbrıs’ta yapmış olduğu kışkırtmalar, Türklere yönelen tedhiş hareketleri, Yunan basının Türkiye’ye karşı devamlı aleyhtarlığı, Türk halkı üzerinde olumsuz etki yapmış, tansiyon oldukça yükselmiştir. Bu gergin ortamda 6 Eylül öğleden sonra, Atatürk’ün Selanik’te doğduğu eve ve Türk Konsolosluk binasına bomba atıldığı haberinin İstanbul’a ulaşması 6-7 Eylül olaylarının başlamasına neden olmuştur. Rumlar aleyhine yapılan gösteriler taşkınlığa dönüşmüş ve Rumlara ait işyerleri saldırılara uğramıştır. Aynı mahiyette olaylar İzmir’de de meydana gelmiştir.⁴⁰

Kıbrıs’ta Rumların korkutma ve yıldırma hareketleri 1956 yılının başından itibaren giderek şiddetini artırmıştır. Bu durum, İngiltere’nin adaya muhtariyet verilmesi fikrine yanışmasına neden olmuştur. İngiltere, diğer taraftan adanın taksiminin de çözüm yolu olarak ele alınabileceğini dile getirmiş, bundan sonra Türk Hükümeti taksim tezini ısrarla savunmaya başlamıştır.⁴¹

29 Aralık 1956’da TBMM’de bir konuşma yapan Menderes özetle, “Mevcut koşullarda Türk halkı ile Türkiye’nin çıkarlarını koruyacak en iyi çözümün Taksim olduğunu, Kıbrıs’ın Türkiye için herhangi bir tehdit sahası olmaktan çıkacağını ” belirtmiştir.⁴²

Kıbrıs’ta EOKA Türklere karşı saldırılarını yoğunlaştırırken, Türk halkı kendi içindeki direnme hissini küçük bölgesel direnme örgütleri meydana getirerek dışa vurmuş, Volkan ve Kara Çete, 9 Eylül Cephesi gibi isimler vererek oluşturduğu bu yerel direniş örgütleri ile Rumların saldırılarına karşılık vermiştir.⁴³

Bu küçük direniş örgütlerinin, ada genelinde örgütlenen ve Yunanistan tarafından maddi ve manevi her türlü desteği gören EOKA’ya karşı Türk halkını gerektiği gibi koruyamayacağı aşikârdı. Daha geniş ve ada çapında örgütlenecek, bilimsel esaslara göre teşkilatlandırılacak yeni bir direniş örgütüne ihtiyaç vardı. EOKA terörüne aynı kararlılıkla cevap verecek Türk Mukavemet Teşkilatı (TMT) bu gereklilik sonucu kurulmuştur. Temelleri 27 Kasım 1957’de Rauf Denктаş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi tarafından atılan TMT Türkiye Cumhuriyeti’nin desteğiyle 1 Ağustos 1958 tarihinde resmen kurulmuştur.⁴⁴

TMT, Rumların EOKA vasıtasıyla gerçekleştirdiği silahlı saldırılarına karşı ada Türklerini korumak ve Kıbrıs’ın Yunanistan’a ilhakını engellemek amacı ile tamamıyla savunma içgüdüleriyle kurulmuştur. TMT bu amaçla Türkiye’den silah getirerek gençleri eğitmiş ve tüm köylerde savunma gurupları oluşturmuştur.⁴⁵

Rumların “ENOSİS” tezlerine ve girişimlerine karşılık Kıbrıs Türkleri “taksim” tezini ortaya koymuşlardır. Adada artık, Rumların arkasındaki Yunanistan’a karşılık Kıbrıs Türk halkının arkasında Türkiye kendisini göstermeye başlamıştır.⁴⁶

Kıbrıs uyuşmazlığı 1957 yılında iki defa BM’de görüşülmüştür.⁴⁷ Bu tarihten itibaren Kıbrıs sorunu uluslar arası bir konu haline gelmiş ve BM’nin gündemine girmiştir.

³⁹ S. Somuncuoğlu, *Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?*, s.29.

⁴⁰ Fahir H. Armaoğlu, *Kıbrıs Meselesi 1954-1959*, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak. Yayınları, Ankara, 1963, s.152-158.

⁴¹ Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 1987, s.532.

⁴² Halkın Sesi, 30 Aralık 1956. : E. Akçora, “Kıbrıs Türkünün Bağımsızlık Mücadelesi ve Rumların Türklere Uyguladıkları Katliam”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 179, s.44.

⁴³ E. Fellahoğlu, *Baf’ta Direniş*, s.8.

⁴⁴ E. Fellahoğlu, *Baf’ta Direniş*, s.9.

⁴⁵ S. İsmail, *İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları*, s.364.

⁴⁶ E. Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s.26.

5. Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Kuruluşu ve Yaşanan Gelişmeler

Kıbrıs'ta 1958 yazında Türk-Rum çatışmasının iyice alevlenmiş, bundan sonra yapılan girişimler neticesinde, Kıbrıs sorununa bir çözüm üretilmesi amacıyla Yunanistan ve Türkiye Başbakanları 5-11 Şubat 1959 tarihleri arasında Zürih'de görüşmeler yapmışlardır. Bu görüşmelerde iki Başbakan Kıbrıs'ın milletlerarası statüsünün ve anayasasının dayanacağı prensipler üzerinde anlaşmaya varmışlardır.⁴⁸

Zürih'de iki devlet arasında varılan antlaşmalar, 19 Şubat 1959'da Londra'da Türkiye, Yunanistan ve İngiltere ile Kıbrıs Türk ve Rum toplumlarının temsilcileri tarafından imza edilmiştir.⁴⁹ Kıbrıs Türk ve Rum temsilcilerinin, eşit statüde “iki kurucu ortak” olarak antlaşmalara imza atmış olmaları önem arz etmektedir.

Zürih ve Londra antlaşmaları neticesinde, 16 Ağustos 1960'ta, iki halkın kurucu olarak egemenliğinde ve yönetiminde iki toplumlu konfederal nitelikleri de olan fonksiyonel federatif Kıbrıs Cumhuriyeti kuruldu. Kurulan Türk ve Rum ulusal yönelimleri (Anayasa'daki tabiriyle Cemaat Meclisleri), din, eğitim, kültür, sosyal hizmetler, kişi hukuku bakımından yetkili ve egemen sayılıyordu. Parlamento, hükümet, kamu yönetimi, polis ve jandarmanın yapılanmasında Rumlar %70 – Türkler %30, orduda ise Rumlar %60 - Türkler %40 oranlarında yer alıyordu.⁵⁰

Makarios ve Rumlar, Kıbrıs Cumhuriyeti'ni bizzat Makarios'un defalarca dile getirdiği gibi “Enosis için bir sıçrama tahtası” olarak gördüğünden Kıbrıs Cumhuriyeti ancak 3 yıl yaşayabilmiştir.⁵¹ 1963 Noel'inde Türkleri imha etmek ve Kıbrıs'tan kaçmaya zorlamak amacıyla Rumlar Türklere ateşli silahlarla saldırmaya başlamışlardır. Adanın değişik bölgelerinde saldırılar sürmüştür, Türk milletvekilleri, kamu yöneticileri silâh zoru ile görevlerinden uzaklaştırılmışlardır. Radyo Rumlar tarafından işgal edilmiştir. Rumlar, Türklere karşı toplu ve düzenli bir biçimde saldırıya geçmişlerdir. Bu eylemler, önceden hazırlanmış olan bir plan içinde (Akritas Planı)⁵² yürütülmüştür.

Kıbrıs'taki bu gelişmeler üzerine Türkiye, 23 Aralık 1963'te İngiltere ve Yunanistan hükümetleri nezdinde saldırıların önlenmesi için harekete geçti ve bu girişim sonucu üç ülke ortak bir bildiri yayınladılar. Ancak bu çağrıya rağmen saldırılar durmadı. Kıbrıs Türklerini yok etmek amacıyla başlatılan bu olaylar tarihe “Kanlı Noel Olayları” olarak geçmiştir.⁵³

Lefkoşa'da Rumlar 24 Aralık 1963 gecesi Türklere saldırarak 24 Türk'ü şehit ettiler ve 40 Türk'ü de yaraladılar. Katliamı durdurmak amacıyla Türk jetleri 25 Aralık gecesi Lefkoşa üzerinde uçmaya başladı. Türk Alayı da karargâhından çıkarak Lefkoşa'nın Türk kesimini korumaya aldı. Türkiye garantör ülke olarak İngiltere ve Yunanistan'a çözüm için başvurdu. Üç devlet önce ortak bir kuvvetle Lefkoşa'daki çarpışmaları durdurmak amacıyla iki taraf arsına girdi (Yeşil Hat). Ayrıca İngiltere'nin teklifi üzerine Türkiye, Yunanistan ile Türk ve Rum toplumlarının temsilcileriyle 15

⁴⁷ A.Suat Bilge, “Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye Sovyetler Birliği Münasebetleri”, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Cilt 1, Ankara, 1987, s.353.

⁴⁸ A.S. Bilge, “Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye Sovyetler Birliği Münasebetleri”, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, s.366.

⁴⁹ F. Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980*, s.533.

⁵⁰ İ. Bozkurt, “Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Avrupa Birliği Kışkırtıcılığı Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, s.14.

⁵¹ İ. Bozkurt, “Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Avrupa Birliği Kışkırtıcılığı Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, s.15.

⁵² Akritas Planı; Cumhurbaşkanı Makarios'un direktifleri ile “AKRİTAS” kod adlı İç İşleri Bakanı Yorgacis tarafından uygulanan bu plan, EOKA tedhiş örgütü kullanılarak Türklerin topluca imha edilmesi amacıyla yapılan tedhiş planıdır. Bkz. KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi belgeleri, *Akritas Örgütü ve Planları* (Rumların Kıbrıs Türklerini Yok Etme Girişimlerinin Ana Belgesi), KKTC Enformasyon Dairesi Yayını, Referans No. 4179, Kutu No. 120.

⁵³ Rüstem Haliloğlu, *Atina İle Lefkoşe Arasındaki Savaşın İyüzü (1960-1974)*, Ankara, 1990, s.9.

Ocak 1964'te Londra'da bir konferans toplandı. Düzenlenen konferans 21 Ocak 1964'de bir sonuç alınmadan dağıldı.⁵⁴

Cumhuriyeti oluşturan bütün yasal ve anayasal kurumlar ortadan kalkmış, Kıbrıs Cumhuriyeti fiilen son bulmuştu. Çünkü Rum yönetimi silâh zoru ile bu kurumları ya ortadan kaldırmış, ya da işlemez duruma sokmuştu. Makarios 1960 Antlaşmalarını, tek yanlı olarak feshettiğini açıkladı.⁵⁵

Zorlu bir süreçten sonra güçlükle kurulan cumhuriyet bizzat Rumlar tarafından yıkılmıştır. Bu önemle hatırlanması gereken bir husustur. Çünkü Rum tarafı bir taraftan uzlaşmaz tutumunu sürdürürken, sanki kurulan cumhuriyetin yıkılmasının sorumlusu kendisi değilmişçesine Türkleri anlamaya yanaşmayan tarafmış gibi göstermeye çalışmaktadır. Maalesef Rumların bu tutumu uluslararası kamuoyunda da destek bulmaktadır.

6. Kıbrıs'ın Stratejik Önemi

Kıbrıs'ın mesele olarak uluslararası hale gelmesi ve dünya kamuoyunu meşgul etmesinin sebeplerini anlayabilmek için stratejik öneminin ortaya konması gerekmektedir.

Kıbrıs, Doğu Akdeniz'in en büyük, Sicilya ve Sardunya'dan sonra 3572 mil kare yüzölçümüyle Akdeniz'in üçüncü büyük adasıdır. Türkiye'ye 40 mil uzaklıktadır.⁵⁶ Ada çok eski ve çok zengin bir tarihe sahiptir. Adanın 3'üncü zamanda İskenderun bölgesinden ayrılarak zaman içerisinde şu anki konumuna yerleştiği değerlendirilmektedir. Adaya adını veren zengin bakır madeni yataklarından dolayı ekonomik, Suriye, Mısır ve Anadolu kıyıları arasındaki konumu itibarıyla de coğrafi açıdan, daha ilk çağlardan itibaren büyük önem kazanmıştır. Jeopolitik durumundan dolayı Kıbrıs, tarih boyunca, Anadolu için önemli bir yer niteliğinde olmuş, Anadolu, Suriye ile Mısır arasında askeri ve ticari bir üs olarak kullanılmıştır.⁵⁷

Kıbrıs, Türkiye'den 70 km, Suriye'den 100 km, Lübnan'dan 200 km, İsrail'den 304 km, Mısır'dan 384 km ve en uzak komşusu olan Yunanistan'dan 800 km genişliğinde denizlerle ayrılmaktadır. Kıbrıs adasının 9251 km² olan yüzölçümünün günümüzdeki dağılımı şöyledir:

- Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC): 3155 km² (ada yüz ölçümünün % 34'ü)
- Güney Kıbrıs Rum Bölgesi: 5568 km² (ada yüz ölçümünün % 60,1'i),
- İngiliz üsleri: 278 km² (ada yüz ölçümünün % 3'ü),
- Barış Gücü kontrolündeki ara bölge: 250 km²(ada yüz ölçümünün % 2,7'si).⁵⁸

Kıbrıs, bütün hâkimiyet teorileri içinde yer almaktadır. Stratejik hedeftir ve birçok stratejik hedefi kontrol etmektedir. Kıbrıs'ın genel olarak stratejik açıdan önemini şöyle ifade edebiliriz:

- Ortadoğu petrolünün ulaşım yollarına egemendir.
- Ortadoğu'dan Afrika'ya uzanan eksenini kontrol eder. Anadolu, Ortadoğu ve Süveyş Kanalı eksenini kontrol altında tutabilir.
- Süveyş Kanalı'nda Hint Pasifik Okyanusu'na uzanan deniz yollarını kontrol edebilecek noktadadır.

⁵⁴ F. Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914–1980*, s.786.

⁵⁵ E. Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s.41.

⁵⁶ A.S. Bilge, "Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye Sovyetler Birliği Münasebetleri", *Olaylarla Türk Dış Politikası*, s.337.

⁵⁷ S. Somuncuoğlu, *Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?*, s.25.

⁵⁸ E. Yurdakul, *Kıbrıs Türkleri ve Atatürk İnkılaplarının Kıbrıs'ta Uygulanması*, s.3-4.

ç. Hava hâkimiyeti teorisine göre, hava gücünün her istikamete yönlendirilmesinde önemli bir stratejik platformdur. Bu niteliği ile sabit uçak gemisi olarak da nitelendirilir.

d. Ortadoğu’da petrol nedeniyle çıkabilecek savaşta depo görevini üstlenecek bir konumdadır.

e. Adaya sahip olan, Ortadoğu devletleri üzerinde saygınlık sahibi olur.⁵⁹

6.1. Türkiye Açısından Stratejik Önemi

Doğu Akdeniz’de doğal bir “uçak gemisi”⁶⁰ olan Kıbrıs adasının özellikle Türkiye açısından stratejik önemi özetle şu şekildedir:

a. Güneyden Türkiye’nin coğrafi güvenliğini sağlar. Düşman eline geçerse Türkiye’nin güney kıyıları tehdit altına girer.

b. Türkiye’nin derinliklerine tesir edebilecek hava ve deniz üssü karakterindedir.

c. Türkiye’nin Ortadoğu ve Kuzey Afrika ülkeleriyle olan deniz ticaret yollarını kontrol altında bulundurur. Söz konusu deniz ticaretini kolaylaştırır veya güçleştirir.

ç. Türkiye’nin Doğu Akdeniz’de etkinliğini korur.⁶¹

Belirtilen bu hususları iyi değerlendiren Yunanistan, Kıbrıs’ta ENOSİS emelini gerçekleştirerek Kıbrıs’ı ele geçirmeyi müteakip ülkemizi güneyden kuşatarak jeostratejik bir avantaj elde etmeye çalışmaktadır.⁶²

Kıbrıs Anadolu için atlama taşı ve güvenliği için çok önemlidir. Türkiye sahilleri Edremit körfezinden Kaş Burnu’na kadar Yunanistan’ın stratejik işgali altındadır. Ege Denizi’nde Yunanistan’a verilen adalarla kuşatılmış bulunan Türkiye’nin, açık olan sahil kapısı güneydedir. Bu sahillerin karşısında ise Kıbrıs bulunmaktadır. KKTC fiilen ve hukuken sona ererse Türkiye’nin açık denizlerle irtibatı kesilir ve kuşatma tamamlanmış olur.⁶³

Ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk, güney sahillerinde bir tatbikatı izlemekte olduğu esnada konunun önemine dikkat çekmek amacıyla, çevresinde topladığı kurmaylarına; *Türkiye’nin yeniden işgal edildiğini ve Türk Kuvvetlerinin sadece bu bölgede mukavemet ettiğini farz edelim. İkmal yollarımız ve imkânlarımız nelerdir?*” sorusunu sorar. Subayların ileri sürdüğü birçok görüş ve düşünceleri sabırla dinleyen Atatürk, elini haritaya uzatarak Kıbrıs’ı işaret eder ve *“Efendiler, Kıbrıs düşman elinde bulunduğu sürece, bu bölgenin ikmal yolları tıkanmıştır. Kıbrıs’a dikkat ediniz. Bu ada bizim için çok önemlidir”* şeklinde düşüncesini ifade eder.⁶⁴ Bu açıklamalar ışığında görülmektedir ki, eğer Kıbrıs düşman bir ülkenin elinde bulunacak olursa, ülkemizin bütün ikmal yolları kapanacak ve güvenliği tehlikeye girecektir. Bu durum asla kabul edilemez.

Kafkasya, Orta Asya ve Hazar bölgesinde üretilen petrol ile doğal gaz boru hatları vasıtasıyla İskenderun körfezine getirilerek buradan dünyaya pazarlanmaktadır. Aynı şekilde Irak petrolü de aynı noktadan dünyaya pazarlanmaktadır. Bu durum bölgeden yapılan enerji ticaretinin güvenliğinin sağlanması açısından adanın önemini göstermektedir.

⁵⁹ İ. Bozkurt, “Kıbrıs’ın Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Avrupa Birliği Kışkırcısında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, s.9.

⁶⁰ M. Necati Özfatura, “KKTC’de Bizans Oyunu”, *Yeni Kuvayı Milliye*, Nisan 2003, Sayı 7, s.22.

⁶¹ E. Yurdakul, *Kıbrıs Türkleri ve Atatürk İnkılablarının Kıbrıs’ta Uygulanması*, s.6.

⁶² E. Yurdakul, *Kıbrıs Türkleri ve Atatürk İnkılablarının Kıbrıs’ta Uygulanması*, s.5.

⁶³ M. N. Özfatura, “KKTC’de Bizans Oyunu”, *Yeni Kuvayı Milliye*, s.22.

⁶⁴ Yakan Cumalıoğlu, “Kıbrıs Türklerinin Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi”, *Avrupa Birliği Kışkırcısında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, Kıbrıs Araştırmaları Merkezi Doğu Akdeniz Üniversitesi Yayını, Ankara, 2001, Kısım 3, s.20. : E. Akçora, “Kıbrıs Türkünün Bağımsızlık Mücadelesi ve Rumların Türklere Uyguladıkları Katliam”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 179, s.36.

Diğer taraftan küresel ısınma nedeniyle giderek daha önemli bir hal teşkil eden su kaynakları bakımından güney sahillerimizden denize dökülen sularımızın yüklenme istasyonları aracılığıyla Orta Doğu ülkeleri ve Kıbrıs'a aktarılma projeleri bu bölgenin önemini arttırmaktadır. Ayrıca İskenderun ve Mersin limanları Türkiye'nin dış ticaretinde oldukça önemli bir konuma sahiptir.

Kıbrıs, Türkiye için tarihî yönden de çok önemlidir. Atalarımız Kıbrıs'ı, 1571 yılında 80.000 şehit pahasına almışlardır.

1878 tarihine kadar üç yüz yıldan çok Kıbrıs'ta egemen olan Türkler, yerli halka çok iyi davranmışlar, özgürlük ve adalet getirmişlerdir. Türkler Kıbrıs'ta bayındırlık işlerine de çok önem vermişler ve bu nedenle de pek çok eser yapmışlardır. O kadar ki, Kıbrıs bugün, çok sayıda Türk eseri ile "Türk karakterini" korumaktadır. Ayrıca Kıbrıs'ın, ekonomik yönden de Türkiye ile sıkı bir bağlantısı vardır. Kıbrıs, tarihî-coğrafi, stratejik ve ekonomik yönlerden Anadolu'ya bağlıdır ve bir bütün oluşturmaktadır.⁶⁵ Bütün bu anlatılanlar, kıyılarımızdan sadece 70 km. uzakta olan Kıbrıs'ın Türkiye için stratejik değerinin ne kadar büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sebeplerden dolayı Türkiye'nin Enosis tehlikesi karşısında sessiz kalamayacağı aşikârdır.

6.2. İngiltere Açısından Stratejik Önemi

İngiltere için Kıbrıs'ın önemi başka yödedir. İngiltere, tarih boyunca deniz yolları üzerindeki jeostratejik önemi olan yerleri, elinde askerî üs olarak bulundurmak istemiştir. Cebelitarık, Malta, Kıbrıs, Süveyş, Aden, Bahreyn Adaları, Singapur ve Sund Boğazı, Macellan Boğazı karşısında Falkland Adaları vb. yerleri bu nedenle işgal etmiştir. İngiltere, Zürih ve Londra Antlaşmaları gereği adada 158,4 km²lik askerî üs (Dikelya ve Ağrotur Üsleri) bulundurmaktadır.

Geçmişte Kıbrıs'ın, İngiltere için ekonomik yönden de büyük önemi vardı. Çünkü İngiltere, Uzak Doğu ve Orta Doğu ticaretine buradan bağlantı kuruyordu. Fakat bugün artık Kıbrıs, İngiltere için büyük ölçüde askerî yönden önem taşımaktadır.⁶⁶

Kıbrıs'ın stratejik konumunun farkında olan İngiltere, tüm politikalarını bölgede stratejik üstünlük kurmak amacıyla yönelik olarak yürütmektedirler. İngiliz Amiral Lord John Hay'ın, Kıbrıs'ı, "bir deniz üssü olarak elde edilebilecek en iyi yer" olarak nitelendirmesi ve İngiliz devlet adamı Beaconsfield'in, Kraliçe Victoria'ya Kıbrıs'ın, "Ön Asya'nın Anahtarı" olduğunu ifade etmesi İngiltere'nin Kıbrıs'a bakış açısının çarpıcı göstergeleridir.⁶⁷

6.3. Yunanistan Açısından Stratejik Önemi

Kıbrıs'ın coğrafi konumu itibarıyla Yunanistan'ın kendi güvenliği açısından önemi vardır. Yunanistan'ın Kıbrıs'la ilgisi öncelikle "Megali İdea"nın gerçekleştirilmesi ve Kıbrıs Rumları ile ilgilidir. Ancak, Kıbrıs adası tarihin hiçbir döneminde Yunanlılara ait olmamıştır.

Bugün Kıbrıs'ta bulunan Rumlar, Yunanlı değildirler. Bunlar, pek çok yabancı tarihçinin ve de siyasetçinin de kabul ettikleri gibi, Kıbrıs'ı tarih boyunca işgal etmiş bulunan ulusların kalıntılarıdır. Bunlara, soyu soppu belli olmadığı için levanten de denilmektedir.

Kıbrıs, Yunanistan'a 800 km uzaklıkta bulunmaktadır. İngiliz devlet adamlarından Sör Winston Churchill, 1907 yılında verdiği demeçte, Kıbrıs Rumlarının Yunan olmadıklarını açıkça söylemiş ve "Adanın Yunanistan'la tarihî ve coğrafi münasebetleri olduğu iddiası hayal mahsulüdür." demiştir.

⁶⁵ Vehbi Zeki Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım*, Ankara, 2008, s.5

⁶⁶ V. Z. Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım*, s.5-6

⁶⁷ www.kibris.gen.tr., *Kıbrıs'ın Türkiye İçin Önemi Nedir?*, 17 Kasım 2004.

Kıbrıs'ın Yunanistan'ın eline geçmesi, yani Enosis'in gerçekleşmesi durumunda, Yunanistan'ın sağlayacağı yararlar şöylece özetlenebilir:

- a. Yunan Megali İdeası'nın gerçekleşmesi için önemli bir adım atılmış olur.
- b. Yunanistan bu suretle ebedi düşman olarak belirlediği Türkiye'yi tehdit altında bulundurur.
- c. Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki üstünlüğünü ve kontrolünü ortadan kaldırır ve müttefik yardımlarını sekteye uğratar.
- ç. Yunanistan'ın Anadolu'nun güney sahillerine yöneltebileceği taarruzi harekât için yığılmak bölgesi veya üs teşkil eder.
- d. Yunanistan, Kıbrıs'ın Doğu Akdeniz'deki deniz ve hava yollarını kontrol altında bulundurmasından yararlanarak Doğu Akdeniz ve Orta Doğuda her bakımdan söz sahibi ülke haline gelir.
- e. Kıbrıs'ın Yunanistan'a ilhakı, gelecekte çıkması muhtemel bir Türk-Yunan harbinde Yunanistan'a çok büyük askerî ve ekonomik avantajlar sağlar.
- f. Ege adalarının Akdeniz'i ve Karadeniz'i birbirinden ayırmasıyla elde ettiği politik üstünlük, Kıbrıs elinde olduğu takdirde daha da artacaktır. Bu durum Yunanistan'ı Akdeniz, Orta Doğu ve Süveyş'i kontrol eden stratejik noktalarda söz sahibi bir ülke konumuna getirecektir.⁶⁸

6.4. Avrupa Birliği Açısından Stratejik Önemi

Akdeniz Avrupa, Asya ve Afrika Kıtalarını birleştiren konumuyla Avrupa için stratejik bir öneme sahiptir. Avrupa Kıtası'nın yumuşak karnının altında olup, Kuzey Afrika'dan Avrupa'ya yönelecek olan muhtemel bir istila hareketinin ana mihverini üzerinde bulundurmaktadır. Bu nedenle Avrupa'nın güvenliği Akdeniz'den gelmesi muhtemel tecavüzlere karşı hassastır.

Dünya sahnesine büyük bir güç olarak çıkmış olan AB ülkeleri petrol ihtiyaçlarının büyük bir kısmını Ortadoğu'daki petrol yataklarından karşılamaktadır. AB'nin giderek genişleyen büyümesi, petrole olan ihtiyacını her geçen gün, biraz daha artırmakta ve AB'ni Ortadoğu petrollerine biraz daha bağımlı kılmaktadır. Buna paralel olarak 21'inci Yüzyıl'da stratejik önemi daha da artacak olan petrolün, arz ve talebi arasındaki hassas denge daha nazik bir noktaya gelecektir. Bahse konu dengeye yapılacak küçük bir müdahale, petrolün pazarını alt üst edecektir. Böyle bir durum AB ve üye ülkelerini olumsuz etkileyecektir..

Yenidünya düzeni içerisinde bir büyük güç merkezi olarak yerini alan AB'nin, Akdeniz ve Ege Denizi'nde deniz hâkimiyet kurma amacına yönelik bir politika izlemesi, büyüme ve genişleme stratejisinin gereğidir. Bu hedefini gerçekleştirebilmesi; ancak anılan denizlerde çok önemli stratejik konumlarda bulunan Cebel-ü Tarık Boğazı, Malta, Girit ve Kıbrıs Adaları'nı nüfuz altına almakla mümkün olacaktır. AB'nin dünya genelinde küresel bir güç olarak rol oynayabilmesi Akdeniz'de kuracağı hâkimiyet ölçüsünde etkili ve kuvvetli olacaktır.⁶⁹

Kıbrıs'ın stratejik önemini bu şekilde açıkladıktan sonra, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Rumlar tarafından yıkılmasından sonra yaşanan gelişmeler daha sağlıklı olarak değerlendirilebilecektir. Böylelikle meselenin neden sadece Türkiye ile Yunanistan ve Kıbrıs'ta yaşayan halklar arasında çözüme ulaştırılmaya çalışılmayıp, uluslar arası bir kimliğe dönüştürüldüğü de anlaşılabilir.

⁶⁸ V. Z. Serter, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım*, s.6

⁶⁹ Ali Fikret Atun, *Avrupa Birliği ve Kıbrıs'ın Avrupa Birliğine Üyeliği*, Kıbrıs Türk mücahitleri Derneği Yayını, Lefkoşa, 2001, s.19-21.

Görüldüğü gibi Akdeniz ile Ortadoğu'nun, AB için taşıdığı stratejik ve jeopolitik önem göz ardı edilemeyecek kadar büyüktür

7. Kıbrıs'ta 1963 Sonrası Yaşanan Gelişmeler ve Meselenin Uluslararası Hale Gelmesi

BM Güvenlik Konseyi'nin 4 Mart 1964'te aldığı bir kararla; Kıbrıs'ta barışın korunması amacıyla BM Barış Gücü kurulması ve bir arabulucu tayin edilmesi istenirken, Kıbrıs Hükümetinden de şiddet ve kan dökülmesini önleyici her türlü önlemi alması isteniyordu.⁷⁰ Ancak, Barış Gücü'nün adaya gelişi, eski yasal düzeyi sağlayamadı. Ada fiilen Rum yönetiminin işgali altındaydı. Atina'ya göre ise, Rumların Türklere saldırısı ve bütün cumhuriyet kurumlarını ortadan kaldırmaları, "bir iç mesele" idi ve dışarıdan müdahaleye gerek yoktu. Çünkü "Rumlar her şey hâkimdiler."⁷¹

BM Güvenlik Konseyi tarafından alınan bu karar, Türkleri zorla uzaklaştırarak Kıbrıs'ın yönetimini ele geçiren Rum Yönetiminin meşru Kıbrıs Hükümeti olarak tanınmasının ve Kıbrıs Türk toplumunun da asi bir topluluk olarak görülmesinin başlangıcı olmuştur.⁷²

Bu "karar" Kıbrıs'ta günümüze kadar sürecek olan yanlışlıkları ve uyumsuzlukları "başlatan" bir köşe taşı olacaktı. Oysa Rum tarafı, aynen Türk tarafı gibi, Cumhuriyet'in ortaklarından sadece bir tanesi idi. Cumhuriyeti oluşturan ortaklardan sadece birisi olan Rumlar, kâğıt üzerinde Cumhuriyetin meşru yönetimi olarak kabul edilmiş oluyordu.⁷³

Kıbrıs Türkleri 11 yıl boyunca şartları çok ağır bir ortamda yaşamaya çalıştı. Rum-Yunan askerî saldırıları, ekonomik ambargolar birbirini izledi. Ancak ana vatan Türkiye'nin kararlı tutumu karşısında Rumlar başarılı olamadılar. Türk jetleri, 1964 yılı baharında, Erenköy savaşlarında Rumlara ağır darbeler indirdiler. 1967 Geçitkale-Boğaziçi Rum saldırıları, yine Türkiye'nin sert müdahalesi ile karşılaştı ve başarılı olamadı. Rumlar, bu kez de taktik değiştirerek görüşme masasına oturdular. Silah zoru ile elde edemediklerini, görüşmeler yoluyla, masada elde etmeye çalıştılar. Görüşmeler önce ikili (1968), sonra da beşli (1972) devam etti. Ancak Rumların Enosis üzerinde ısrar etmeleri yüzünden başarısızlığa uğradı.

Yunanistan'da yönetimi elinde bulunduran Cunta, bu kez de bir oldubitti yaratarak Enosisi gerçekleştirmek istedi. Bu amaçla da Grivas taraftarlarını da yanına alarak 15 Temmuz 1974'te Kıbrıs Rum kemsinde askerî bir darbe düzenledi. Makarios, Enosisi, uzun vadede gerçekleştirmek istediğinden, darbe ile adadan kaçmaya mecbur edilmişti. Rum yönetiminin başına getirilen EOKA tedhişçisi Nikos Sampson, Enosisi ilan etmeyi düşündüğü bir sırada Türk müdahalesi ile karşılaştı.

Türk Silahlı Kuvvetleri, Garanti Antlaşması'na dayanarak 20 Temmuz Mutlu Barış Harekâtı'nı gerçekleştirdi. 14 Ağustos 1974'te başlayan İkinci Harekât ile de bugünkü sınırlarımız, Mehmetçiğin keskin süngüsü ile çizilmiş oldu.

Ancak Türk tarafının tüm olumlu ve barışçıl yaklaşımlarına karşı Rum-Yunan ikilisi, bildiği yoldan dönmedi. Megali İdea hülyası içinde yoluna devam etti. Kıbrıs Türkleri, buna önce Kıbrıs Federe Devleti (13 Şubat 1975)'ni, sonra da Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (15 Kasım 1983)'ni ilan ederek cevap verdiler.

Rum-Yunan ikilisi, bu tarihten itibaren silahlanmayı hızlandırarak olumsuz tutumlarını sürdürdüler. Taraflar arasındaki görüşmeler içte ve dışta devam etti. Fakat sonuç yine aynı oldu. Rum-Yunan ikilisi, Enosis hedefinden vazgeçmediği için uzlaşma da sağlanamadı.

⁷⁰ Sebahattin İsmail, *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Çöküşü ve Unutulan Yıllar (1964-1974)*, Milli Eğitim ve Kültür Bakanlığı Yayını, İstanbul, 1992, s.128.

⁷¹ E. Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s.41.

⁷² S. İsmail, *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Çöküşü ve Unutulan Yıllar (1964-1974)*, s.128.

⁷³ E. Manisalı, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, s.41.

Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY) bu arada AB'ye tam üyelik için tek taraflı olarak başvurdu (3 Temmuz 1990). Kıbrıs Türkleri bunu tanımayacaklarını ve de kabul etmeyeceklerini açıkladılar. Ancak, haçlı zihniyeti içinde hareket eden AB, Rum Yönetimi'ni destekleme kararı aldı.

Kıbrıs meselesinin halli için BM Genel Sekreteri Kofi Annan, taraflara kendi adıyla anılan planı sundu. (Annan Planı, Kasım 2002'nin sonları). Plan sunulduğu sıralarda Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) Cumhurbaşkanı Rauf R. Denктаş rahatsızlığı nedeniyle ABD'de bulunuyordu. Türkiye'de ise AKP Hükümeti yeni kurulmuştu. Plandan Rum-Yunan ikilisinin haberi olduğu sonradan ortaya çıktı. Türk tarafı, bu oldubitti karşısında çok büyük sıkıntı içine girdi.

Görüşmeler, BM gözetiminde bundan sonra da içte ve dışta olmak üzere devam etti. Sonuçta “Annan Planı”nın yapılan değişikliklerle 24 Nisan 2004 tarihinde halk oylaması (referandum)na sunulması kararlaştırıldı. 24 Nisan 2004'te yapılan halk oylamasında KKTC halkının %64,91'i “Evet”, %35,09'u “Hayır”, Rum halkının da %75,83'ü “Hayır”, %24,17'si de “Evet” oyu kullandı.

Kıbrıs Türk halkının referandumda büyük ölçüde olumlu oy kullanmasının nedenleri arasında Kıbrıs sorunundaki belirsizlik, işsizlik ve Türk gençlerinin adadan göçü gelmekteydi. Bunların yanında, planın kabul edilmesi durumunda çözümle birlikte AB'ye katılımın gerçekleşeceği, işsizliğin ortadan kalkacağı, ekonomik açıdan büyük refah getireceği hususlarında içte ve dışta yapılan yüksek ölçekli propagandanın büyük etkisi olmuştur.

Referandumun hemen akabinde, başta ABD ve AB yetkilileri iyi niyetini gösteren Türk tarafına her türlü yardımı yapacaklarını, bu arada Türk tarafına uygulanan ambargoların hafifletilmesi gerektiğini, izolasyonların da kaldırılması konusunda girişimlerde bulunacaklarını açıkladılar. Ancak ne AB ne de ABD, Kıbrıs Türklerine vermiş oldukları sözleri yerine getirmediler. Zaman içinde Annan Planı'nı reddeden Rumları destekler duruma girdiler.

Bu arada Rumlar, tek taraflı olarak, tüm Kıbrıs'ı da temsilen AB'ye katıldı. Bu durum Rumları daha da şımarttı ve de cesaretlendirdi. Ana vatan Türkiye'yi dahi AB konusunda “veto” edebileceklerini açıkladılar. Annan Planı'nı, 24 Nisan Referandumunda olduğu şekli ile kabul etmeyeceklerini, bu Planın değişmesi gerektiğini savundular. Annan Planı'nda değişiklik istedikleri hususlar arasında Türk askerinin tümünün adadan çıkarılması, Garanti ve İttifak Antlaşmaları'nın feshedilmesi, Türklere tanınan eşitlik haklarının kaldırılması, başka bir deyişle Kıbrıs Türklerinin azınlık bir toplum olarak gayrimeşru Rum yönetimine bağlanması vardı. Pek tabiidir ki, bu ve buna benzer isteklerin Türkler tarafından kabul edilmesi imkânsızdı.

Bundan sonra da Kıbrıs sorunu ile ilgili olarak Rum-Yunan ikilisince sürdürülen olumsuz politikalara devam edildi. BM Genel Sekreterinin siyasi işlerden sorumlu yardımcısı İbrahim Gambari, Temmuz 2006 başlarında Kıbrıs'a geldi ve her iki tarafla da görüşmelerde bulundu. Bu görüşmelerin ardından KKTC Cumhurbaşkanı Mehmet Ali Talat ile Rum Yönetimi Başkanı Tassos Papadopoulos, 8 Temmuz 2006 tarihinde, BM Genel Sekreterinin Kıbrıs'taki Özel Temsilcisi ve BM Misyon Şefi Michael Moller'in ara bölgedeki ikametgâhında bir araya geldiler. İbrahim Gambari'nin de hazır bulunduğu görüşmeden sonra tarafların “Kıbrıs sorununun çözümünüyle ilgili bazı önemli hususlarda” mutabakata vardıkları açıklandı.

İki lider toplantı sonunda, “Kıbrıs'ta iki toplumlu, iki bölgeci bir federasyon ve siyasi eşitliğe dayalı bir çözüme bağlılık” yanında diğer bazı önemli konularda mutabakata vardıklarını açıkladılar. GKRY'nin bu toplantılarda sergilemiş olduğu tavır samimi değildir. Böyle bir

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/4 Spring 2014

toplantıya katılmalarının nedeni, Annan Planı referandumunda “Hayır” demelerinin dünya kamuoyunda yaratmış olduğu olumsuz havayı yumuşatmaktır.⁷⁴

Sonuç

Kıbrıs meselesi, 1700’lü yılların sonlarında ortaya konan Yunan Megali İdeası’nın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Rum-Yunan ikilisinin izlediği Enosis politikası sonucu bu güne kadar süregelmiş ve giderek karmaşık bir hal almıştır.

Rumlar, 1878 yılında adanın yönetimini İngilizlerin devralmasından sonra, İngiliz yönetiminin hoş görüsü altında uyguladıkları politikalarla Kıbrıs Türklerini azınlık konumuna düşürmüş ve giderek yönetimde söz sahibi olmaya başlamışlardır. Kıbrıs Türkleri için sorun bu dönemde başlamış, eşitlik, özgürlük ve gasp edilmek istenen haklarının korunması mücadelesine mecbur edilmişlerdir.

Rumların amacı ise tüm adaya hâkim olmak, Türkleri etkisiz bir azınlık haline getirmek ve adayı Yunanistan’a bağlamaktır. Bu amaçlarına ulaşmak için de Girit’i Yunanistan’a bağlarken başarıyla uyguladıkları oyunun aynısını Kıbrıs içinde sergilemeye başlamışlardır. Rumlar kendilerini dünya kamuoyunda haklı göstermek için yoğun propaganda faaliyetlerine girişirken, bir taraftan da Türklere yönelik olarak baskı, şiddet, yıldırma hareketleri sergilemişlerdir.

Kıbrıs Rumları, 1 Ocak 1964’te 1960 Antlaşmalarını, tek yanlı olarak feshederek Kıbrıs Cumhuriyeti’ni ortadan kaldırmışlardır. Kıbrıs adası fiili olarak Rumların hâkimiyetine girmiştir. Türkler ise küçük bölgelere sıkışıp kalmış, Türkiye ile irtibatları kesilmiş, Kıbrıs’ta kendi kendini yöneten, özgür, eşit ve egemen bir halk olarak yaşamak için ölüm kalım mücadelesine girişmek zorunda kalmışlardır. Uluslararası antlaşmalardan doğan haklarını kullanarak kendi yönetimlerini kurmuşlardır. Görüldüğü gibi barışı bozan ve birlikte huzur içinde yaşamayı istemeyen Türkler değil Rumlardır. Türkler ise mağdur olan hakları ellerinden alınmak istenen hatta yok edilmek istenen taraftır.

Bugün Rum-Yunan ikilisi hala Enosis fikrini gerçekleştirmek için uluslar arası platformlarda mücadelesini sürdürmektedir. Bu bakımdan Kıbrıs’ın bir mesele haline gelmesinin ve bu meselenin günümüze kadar sürmesinin asıl sebebi Rumların Enosis girişimleri ve bu doğrultuda Kıbrıs’ı topraklarına katmak için Yunanistan’ın Rumlara verdiği maddi manevi destektir.⁷⁵

Kıbrıs meselesinin bugüne kadar sürmesinin diğer bir nedeni de, bölgede emelleri olan büyük devletlerin bir taraftan insan hakları, hukukun üstünlüğü gibi değerleri savunurken, diğer taraftan söz konusu Kıbrıs olduğunda Rum-Yunan ikilisinden yana tavır sergilemeleridir.

Kıbrıs Türkleri, kalıcı ve adil bir çözüm sağlanabilmesi için, hukukun üstünlüğünü ön planda tutmakta, meselenin Londra ve Zürih Antlaşmaları doğrultusunda, BM tarafından çözülmesini istemektedirler. Tarih sahnesine ilk çıktığı günden beri Batılı büyük devletlerin hoşgörüsüne ve desteğine sahip olan Yunanistan, Kıbrıs meselesini AB’ye taşıyarak, büyük devletlerin desteğiyle Enosis’i gerçekleştireceğine inanmaktadır.⁷⁶

Tarihin tekerrür etmemesi, yani Girit misali Kıbrıs’ın da Batılı büyük devletlerin desteğiyle ve masa başı oyunlarla Yunanistan’a ilhakının önlenmesi için tarihten gerçek manada ders çıkarılması gerekmektedir. Bunun için de Rum - Yunan ikilisinin Enosis amacına yönelik ortaya koydukları oyunların ve amaçlarına ulaşmak için giriştikleri katliamların tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilmesi gerekmektedir. Ancak bu şekilde Kıbrıs’a ve Kıbrıs davasına sahip çıkılabilir.

⁷⁴ V. Z. Serter, *Kıbrıs’ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım*, s.9-12.

⁷⁵ A.F. Atun, *Avrupa Birliği ve Kıbrıs’ın Avrupa Birliğine Üyeliği*, s.110.

⁷⁶ A.F. Atun, *Avrupa Birliği ve Kıbrıs’ın Avrupa Birliğine Üyeliği*, s.112-113.

KAYNAKÇA**I. ARŞİV BELGELERİ**

KKTC Milli Arşiv ve Araştırma Dairesi Belgeleri.

II. SÜRELİ YAYINLAR**1. GAZETELER**

Halkın Sesi,
Hürriyet Gazetesi.

III. ARAŞTIRMA VE İNCELEME ESERLER**1. KİTAPLAR**

- ARMAOĞLU, Fahir H., *Kıbrıs Meselesi 1954-1959*, Ankara, 1963.
 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1980, Ankara, 1987.
 ATUN, Ali Fikret, *Avrupa Birliği ve Kıbrıs'ın Avrupa Birliğine Üyeliği*, Lefkoşa, 2001.
 BERATLI, Nazım, *Kıbrıs'ta Ulusal Sorun*, Lefkoşa, 1991.
 FELLAHOĞLU, Esat, *Baf'ta Direniş*, Lefkoşa, 1995.
 HALILOĞLU Rüstem, *Atina İle Lefkoşe Arasındaki Savaşın İçyüzü (1960-1974)*, Ankara, 1990.
 İSMAİL, Sabahattin, *Kıbrıs Cumhuriyeti'nin Doğuşu-Cöküşü ve Unutulan Yıllar (1964-1974)*, İstanbul, 1992.
 Kıbrıs Sorununun Kökleri, Lefkoşa, Şubat 2000.
 İngiliz Yönetiminde Türk-Rum İlişkileri ve İlk Türk-Rum Kavgaları, Lefkoşa, Eylül 1997.
 Kıbrıs'ta Yunan Sorunu (1821-2000), Lefkoşa,
 KESER, Ulvi, *Kıbrıs'ta Yeraltı Faaliyetleri ve Türk Mukavemet Teşkilatı*, İstanbul, 2007.
 KÜRŞAT, F., ALTAN, M., EGELİ, S., *Belgelerle Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi*, 1978.
 MANİSALI, Erol, *Dünden Bugüne Kıbrıs*, İstanbul, 2000.
 OBERLİNG, Pierre, *Kıbrıs Faciası*, (Türkçeye Çeviren: Fahir Armaoğlu), Ankara, 1990.
 SERTER, Vehbi Zeki, *Kıbrıs'ta Rum-Yunan Saldırıları ve Soykırım*, Ankara, 2008.
 SOMUNCUOĞLU, Sadi, *Sorularla Belgelerle Kıbrıs-Çözüm mü? Çözülme mi?*, Ankara, 2003.
 TAMÇELİK, Soyalp, *Kıbrıs'ın İngiliz İdaresine Geçiş (1878-1919)*, Lefkoşa, 1997.
 YURDAKUL, Erdal, *Kıbrıs Türkleri ve Atatürk İnkılâplarının Kıbrıs'ta Uygulanması*, Ankara, 2002.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/4 Spring 2014

2. MAKALELER

- AKÇORA, Ergünöz, “Kıbrıs Türkünün Bağımsızlık Mücadelesi ve Rumların Türklere Uyguladıkları Katliam”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 179, İstanbul, 2009.
- ALASYA, H. Fikret, “Tarihi Perspektiften Kıbrıs Meselesi (Dün-Bugün-Yarın)”, *Tarihi Gelişmeler İçinde Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu (Dün-Bugün-Yarın)*, Ankara, 1990.
- ALÇITEPE, Ali Galip, “Meclis-i Millî'nin Kıbrıs Türk Millî Mücadele Tarihi'ndeki Yeri”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler*, Cilt:1, Sayı:1, Manisa, 2003.
- BİLGE, A. Suat, “Kıbrıs Uyuşmazlığı ve Türkiye Sovyetler Birliği Münasebetleri”, *Olaylarla Türk Dış Politikası*, Cilt:1, Ankara, 1987.
- BOZKURT, İsmail, “Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış”, *Avrupa Birliği Kışkacında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, Kısım 2, Ankara, 2001.
- CİCİOĞLU, Hasan, “Türkiye ve KKTC'nin Coğrafi Bölge Üzerindeki Tarihi Önemi”, *Avrupa Birliği Kışkacında Kıbrıs Meselesi (Bugünü ve Yarını)*, Kısım 4, Ankara, 2001.
- CUMALIOĞLU, Yakan, “Kıbrıs Türklerinin Bağımsızlık ve Özgürlük Mücadelesi”, *Avrupa Birliği Kışkacında Kıbrıs Meselesi*, Kısım 3, Ankara, 2001.
- ÇAKMAK, Zafer, “Megali İdea'nın Ortaya Çıkışı ve Yunanistan'ın Genişleme Siyasetine Etkisi”, *IV. Türkiye'nin Güvenliği Sempozyumu (Traihten Günümüze Dış Tehditler)*, Elazığ, 2004.
- ÖZFATURA, M. Necati, “KKTC'de Bizans Oyunu”, *Yeni Kuvayı Milliye*, Sayı 7, Nisan 2003.

3. TEZLER

- ŞAHİN, Güneş, *Tarih Çalışmalarına Kaynak Olarak Tercüman, Cumhuriyet, Milliyet, Hürriyet Gazetelerinde Kıbrıs Sorunu (1954-1974)*, (Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Van, 2006.
- AYABAKAN, Levent, *Fatin Rüştü Zorlu'nun Hayatı ve Kıbrıs Meselesi*, (Kafkas Üniversitesi Sos. Bil. Ens. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kars, 2007,

IV. İNTERNET SİTELERİ

- www.kibris.gen.tr., *Kıbrıs'ın Türkiye İçin Önemi Nedir?*, 17 Kasım 2004.